

ПРЕДСЕДАТЕЛИТЕ НА ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ 1925–1944 – АДВОКАТИ, ЮРИСТИ, ОБЩЕСТВЕНИЦИ

Владимир Станев*, Светослав Живков**

Институцията Висш адвокатски съвет е учредена със Закона за адвокатите от 1925 г. Тя е върховният орган на българската адвокатура. Съгласно Закона от 1925 г. съставът на Висшия адвокатски съвет се избира от Общото събрание на председателите на адвокатските съвети в България. Мандатът на членовете му е четиригодишен. Членовете му избират ежегодно неговия председател.

Като най-висша институция на самоконтрол на адвокатурата Висшият адвокатски съвет има важни функции в нормативен и дисциплинарен план. В този смисъл от важно значение е фигурата на неговия председател. За щастие на българската адвокатура, а и на обществото, начело на Висшия адвокатски съвет в периода 1925–1944 г. застават видни фигури. Няма да е пресилено, ако ги определим като едни от най-авторитетните български прависти и общественици. Настоящата статия се занимава именно с тях.

АЛЕКСАНДЪР МАЛИНОВ (1925–1926)

Александър Малинов е първият председател на Висшия адвокатски съвет, а също така и най-известната фигура от всички, заемали тази длъжност – общественик от висок калибър, смел политик и убеден демократ. Малинов е бесарабски българин. Роден е на 8 април 1867 г. в с. Пандъклий, Буджак, днешна Южна Украйна. Дедите му са от онези българи, които след Руско-турската война (1828–1829) търсят спасение и по-добър живот северно от Дунава¹. Първоначалното си образование изкарва в родното си село, след което продължава в Николаев и в Болградската класическа

---

* Доктор на историческите науки, главен асистент в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

** Доктор на историческите науки, главен асистент в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

¹ След Руско-турската война от 1828–1829 г. хиляди българи, предимно от източните краища на страната, емигрират на север в Бесарабия, която тогава е под руска власт.

гимназия. Завършва право в Императорския университет „Св. Владимир“ в Киев. След завършване на образованието си той пристига в свободна България. Професионалната му кариера започва през юли 1891 г. като член на Пловдивския окръжен съд. Още на следващата година е прехвърлен в Софийския. През 1894 г. става прокурор в Търново. Скоро отново е върнат в столицата, където по думите на своите колеги „създава своето име на солиден, независим и издигнат над дребнавостите магистрат“. Става член на Софийския апелативен съд в началото на 1896 г. Предпочита обаче трибуната и в края на същата година е помощник-прокурор, а после юрисконсулт на Софийската община. „Адвокатското поприще го поема и той остава окончателно негов свободен деятел и член“ през 1897 г. В самия край на XIX в. навлиза и в политиката, където прави шеметна кариера.

Не е пресилено да се каже, че Александър Малинов е една от знаковите личности на българския обществен живот през първата половина на XX в. Той е част от втората генерация български държавници, които имат значителен принос за модернизацията и европеизацията на страната. Въпреки дългогодишното му активно участие в политиката той не дава поводи за обвинения в корумпираност и злоупотреби. Едва присъединил се към Демократическата партия (ДП), неговите качества бързо са оценени от съмишлениците му и още през 1901 г. той е издигнат и избран за народен представител. Депутатската му кариера, с няколко прекъсвания, продължава до преврата от 19 май 1934 г. Малинов е избраник в 12 парламента, включително в V Велико Народно събрание (ВНС). В десет от тях той е избран като опозиционер. Доказателство за значителния му авторитет на юрист е фактът, че в същата 1901 г. той е избран от Народното събрание за държавен обвинител в Първия държавен съд. Мярката е съобразно Закона за съдене на министрите и е насочена срещу Васил Радославов и неговите съмишленици, обвинени във финансови злоупотреби и политически репресии за времето, когато са на власт².

В началото на 1903 г., едва 35-годишен, Малинов е избран за лидер на Демократическата партия, пост, който фактически заема до смъртта си. Негови политически съмишленици са знакови фигури от семействата на Славейкови, Каравелови, Мушанови. С много от тях той е и личен приятел и колега юрист и адвокат.

Александър Малинов цели три пъти заема горещия стол на български министър-председател. Неговият първи мандат (1908–1911) ще остане в историята най-вече с обявяването на българската независимост. Този грандиозен акт, както и дипло-

---

² Палангурски, М. Либералната (радославистка) партия в системата на българската парламентарна демокрация (ноември 1900 – юни 1904). Велико Търново: Слово, 1995, с. 125; 135–137; Пенчев, П. Как се наливаха основите. Към ранната история на българската корупция (1879–1912). С.: Рива, 2011, 167–170.

матическото уреждане на новия статус на българската държава, говори достатъчно сам по себе си. Тук само ще споменем, че обявяването на Независимостта на 22 септември 1908 г. и борбата за нейното международно признаване в месеците до април 1909 г. протичат без война, без проливане на капка българска кръв. „Цената“, ако в случая изобщо е удачно да говорим за цена, е външен заем на стойност 82 млн. златни франка – сума, която България така и не изплаща впоследствие³. Към актива на правителството на Малинов спада също така и Законът за изменение на Конституцията от 1910 г. Макар и приети при следващото правителство, повечето от поправките в основния закон са начертани именно от кабинета на Малинов. Но не е само това. По същото време са направени и важните изменения в Избирателния закон, въвели ред новости за българската изборна практика като тъмната стаичка, пликка, форматираната бюлетина, изискването за регистрация на партиите, пропорционалния вот. Със своите действия като цяло правителството на Малинов успокоява обществената атмосфера в страната. То отменя серия репресивни мерки на своите предшественици и най-вече връща автономията на университета и възстановява титулярните професори, уволнени през 1907 г.

За втори път Малинов застава на министърпредседателския пост през критичната за България 1918 г. Тогава, когато Първата световна война върви към своя закономерен край и управляващите, въвлекли родината на страната на губещите, подават оставки, не друг, а Малинов се нагърбва с тежките отговорности по управлението. Трябва да се каже, че Малинов е непричастен към ориентацията на България в световния конфликт. В неговото начало той се обявява против съюза с Германия, предвиждайки, че той ще доведе до катастрофа. Три години по-късно видният български общественик изпива горчивата чаша. Делегация на неговото правителство подписва българската капитулация в Солун на 29 септември 1918 г. Но и тогава той не губи самообладание, а настоява и получава абдикацията на цар Фердинанд, с което постига известно омиротворяване в страната. Всъщност България единствена от държавите, загубили Първата световна война, не преживява революция и значителни социално-политически сътресения – факт, който до голяма степен се дължи и на качествата на държавника Малинов.

Следващите години не са по-леки за Малинов. Като един от лидерите на опозицията срещу прогресиращата диктатура на Александър Стамболийски, той е подложен на репресии. През 1922 г. буквално е пребит от шайките на т.нар. Оранжева гвардия на БЗНС, а впоследствие е вкаран в Шуменския затвор и е даден на съд по

---

³ **Марков, Г.** Независимостта на България през Балканската криза (1908–1909). С.: Народно събрание, 2008.

Закона за наказване виновниците за народната катастрофа. Процесът няма нищо общо с правосъдието и има изцяло политически характер⁴.

Военният съюз сваля правителството от БЗНС на 9 юни 1923 г. Политическата промяна първоначално дава надежди на Малинов за възстановяване на демокрацията в страната, още повече че падането на БЗНС означава и лична свобода за Малинов и неговите затворени колеги. В името на ликвидирането на партийните ежби и раздробеност той се съгласява да жертва своето лидерство и да влее партията си в новообразувания Демократически сговор – обединение на партиите от център-дясното. Много скоро обаче идват и разочарованията. В Сговора новите „силни на деня“ тръгват по „криви пътеки“. Социалното напрежение в страната не само не намалява, но и ескалира в една необявена гражданска война. В началото на 1924 г. Малинов напуска Сговора и възстановява своята Демократическа партия⁵.

За трети път Малинов поема държавническото кормило през лятото на 1931 г. Времената отново са критични – началото на управлението на иницирираната от него петпартийна коалиция Народен блок съвпада с апогея на Голямата депресия⁶. В случая е важно да подчертаем, че в името на помирението и народното добруване големият общественик забравя за насилията, извършени спрямо него и съмишлениците му от земеделците. В Народния блок двете водещи формации са именно ДП и БЗНС „Врабча 1“⁷.

Следват нови, още по-тежки предизвикателства. С преврата от 19 май 1934 г. в България е установена авторитарна диктатура. Без да е формално отменена, Конституцията в ред важни свои членове и параграфи не се прилага. Парламентът е разпуснат за цели 4 години, партиите са разтурени, страната се управлява с наредби-законои и, което е най-важно – ограничени са редица права и свободи на гражданите. Промяната е приета изключително болезнено от демократа Малинов, но това не укротява неговия порив за свобода, демокрация и справедливост⁸.

---

⁴ **Галунов, Т.** Четвъртият държавен съд (1913–1923). С.: Фабер, 2010. В Шуменския затвор попадат министрите от кабинетите на Иван. Ев. Гешов (1911–1913), Стоян Данев (1913) и Ал. Малинов (1918).

⁵ **Стоянова, Р.** Под знака на конфронтацията. Демократическата партия (1924–1934). С.: Витал, 2003. Най-ярките и трагични последствия от това противопоставяне са комунистическият бунт от септември 1923 г. и атентатът в църквата „Св. Неделя“ през април 1925 г.

⁶ Световната икономическа криза започва през есента на 1929 г. със срив на Нюйоркската фондова борса. През 1930 г. кризата засяга и българската икономика.

⁷ История на България. Том III. История на Нова България (1878–1944). С.: Анупис, 1999, 475–477.

⁸ **Колев, В.** Управлението на Военния съюз (1934–1935). – В: История в преход. С., 2008, 119–137; достъпно на <http://vkolev22.blog.bg/technology/2008/05/17/upravlenieto-na-voennia-syuz-1934-1935.193592>.

В последните години от своя живот, макар и вече доста възрастен, Малинов е изключително активен. В условията на цензура и политически репресии той се опитва да поддържа не само надеждата сред съмишлениците си, но и да инициира обединяване на политическите сили под една проста и кратка платформа – възстановяване на Търновската конституция и прокламираните от нея права и свободи, отмяна на противоконституционните наредби-законали и свикване на парламентарни избори⁹. Смъртта го заварва през 1938 г. изпълняващ своя обществен дълг – на предизборно събрание на обединената опозиция.

Няколко думи и за адвоката Малинов. Както споменахме, той е първият председател на Висшия адвокатски съвет. Избран е през 1925 г. от членовете на столичната колегия (такава е била процедурата по избор на първия ВАС) единодушно¹⁰. Едва ли колегите му са търсили политически дивиденди – по това време Малинов е опозиционер. В ръководството на Софийския адвокатски съвет е от 1911 г. През 1928 г. той става и председател на Съюза на българските адвокати¹¹. За моралните му качества свидетелства категоричният му отказ от честване на 40-годишнината от неговата юридическа кариера през 1931 г. – за да не се сметне тържеството като акт на сервилност пред новия премиер¹². В края на 20-те години Малинов е и български представител в Международния съюз на адвокатите. Заеманият от него пост на подпредседател на тази световна организация показва, че престижът му далеч надхвърля границите на отечеството¹³.

Неговите колеги адвокати споделят, че той е „адвокат с рядка ерудиция, с най-широки познания по всичко, което се допира до въпросите и предметите, предоставени на съда, углавни и граждански; адвокат с такт (...) внасял в съдебната зала дух на примирение и търпимост. (...) Голям майстор на словото, на хубавите стилни и езикови форми, на което поле той си остава ненадминат, Александър Малинов никога не е излизал от рамките на съдебната защита и строгите правила на адвокатската етика само за получаване външен и случаен ефект“. И още: „Неговата гладка и спокойна реч, достойнството и изчерпателната и веща аргументираност, с която той излага обстоятелствената част, съображенията и доводите си по делата и изобщо системата на неговата пледоария и защита го правят адвокат и съдебен оратор от завидна величина и една от големите фигури на столичното баро“¹⁴.

⁹ **Георгиев, В.** Буржоазните и дребнобуржоазните партии в България (1934–1939). С.: Наука и изкуство, 1971.

¹⁰ Адвокатски преглед, VI, № 1, 1 септ. 1925 г.

¹¹ Адвокатски преглед, IX, № 1, 1 септ. 1928 г.

¹² Адвокатски преглед, XI, № 20, 16 юни 1931 г.

¹³ Висш адвокатски съвет 1925–2010. Юбилеен алманах. С., 2012, 90–91.

¹⁴ Адвокатски преглед. XVIII, № 14, 1 апр. 1938 г.; XVII, № 16, 1 май 1937 г.; Алманах на Съюза на българските адвокати 1927 г. С.: Радикал, б. д., 129–131.

За Малинов адвокатът е „рицар на правото“ и като такъв трябва да пази престижа на професията чист и неопетнен¹⁵. Като депутат, министър и виден член на българската адвокатура той защитава дадените от законите права на адвокатите и не поради стремеж за задоволяване на някакъв съсловен интерес, а от разбирането му за върховенството на закона. Така например като народен представител през 1928 г. той настоява в парламента адвокатите да получат достъп до делата в духовните съдилища – право, което те имат още със Закона от 1925 г.¹⁶ През 1930 г. той протестира срещу планове на финансовия министър да запълва дупки в бюджета със средства от специалния фонд за постройка на съдебни сгради¹⁷. Малинов е един от борците за равнопоставяне на жената. Той подкрепя исканията на представителките на „нежния пол“ за допускане до адвокатска практика и за получаване на политически права. За него „допушането на жената в нашата среда ще бъде победен ден за българското правосъдие, което ще спечели един ценен сътрудник“¹⁸. Не е случаен фактът, че неговата съпруга е Юлия Малинова – дългогодишен председател на Българския женски съюз и една от лидерките на българския феминизъм¹⁹.

САВА ИВАНЧЕВ (1926–1929)

Д-р Сава Иванчев (на някои места – Иванчов) е вторият председател на Вишия адвокатски съвет. Роден е през 1863 г. в Габрово. Произхожда от известен възрожденски тревненски род. Брат му Тодор е български министър-председател в периода 1899–1901 г. Първи братовчед е на Стефан Стамболов²⁰. Иванчев завършва известната Априловска гимназия в Габрово през 1884 г. и е изпратен като стипендиант на Министерството на народното просвещение да следва право в Юридическия факултет на Женевския университет. През 1887 г. той се дипломира пръв по успех. Заради показаните способности държавата му отпуска нова стипендия – този път за специализация по държавни и административни науки в Брюксел. Завърнал се в България през 1888 г. с докторска степен, Сава Иванчев е назначен за съдия в Софийския окръжен съд, но след три месеца е преместен в Сливен. В знак на протест той подава оставка и започва адвокатска кариера²¹.

¹⁵ Адвокатски преглед, XI, № 1, 1 септ. 1930 г.

¹⁶ Адвокатски преглед, VII, № 17, 1 май 1927 г. Дълго време Светият синод не допуска адвокатите до духовните съдилища въпреки изричната разпоредба на Закона за адвокатите.

¹⁷ Адвокатски преглед, XI, № 19, 1 юни 1931 г.

¹⁸ Адвокатски преглед, IX, № 1, 1 септ. 1928 г.

¹⁹ **Живков, Св.** Начало и първи стъпки на движението за изборителни права на българската жена – достъпно на <http://www.litclub.bg/library/fil/zhivkov/jeni.html>.

²⁰ **Страшимиров, А.** Диктаторът. Животът на Стефан Стамболов. С.: Изток-Запад, с. 20.

²¹ ЦДА, ф. 2040 к, оп. 1, а. е. 375.

Както често се случва, началото е плахо и изпълнено с несигурност. Младият Иванчев сключва договор с по-опитния свой колега Иван Вълчев за съвместна адвокатска дейност. Срещу 300 лв. заплата Иванчев гледа всички дела на съдружника си и му дава половината от хонорарите, спечелени от неговите собствени дела. Много скоро обаче Иванчев набира самочувствие, започва самостоятелна практика и бързо успява да си спечели име на добър адвокат²². През 1897 г. вече е достатъчно утвърден в професията си, за да бъде избран за член на първия Софийски адвокатски съвет²³. По думите на съвременниците му още като млад „със своята отлична правна подготовка той е допринесъл твърде много за установяване на разумна и логична съдебна практика“, и то при липса на закони в много области в края на XIX в. Колегите му го определят в редицата на онези, които „поставиха основите на българското правосъдие и българската адвокатура“. Безспорен е приносът му за прогреса на българската адвокатура. В своето обръщение към Сава Иванчев по случай 40-годишнината от адвокатската му дейност през 1928 г. Софийският адвокатски съвет пише: „Вашата отлична подготовка Ви предопредели да поставите на практика една от големите основи на адвокатурата – научния ценз“²⁴. За своите колеги Сава Иванчев е още „адвокат с увлекателна дикция и богата, почти неизчерпаема аргументация (...) от ония адвокати, които се ползват с името на отлични съдебни оратори, винаги точно ориентирани по фактичката страна на процеса, като изнасят защитаваните от тях тези с изискана и съвършена юридическа аргументация, обилно подкрепена от наша и чужда юриспруденция и доктрина. (...) Винаги изчерпателен, без да бъде никога излишно подробен, той може да говори с часове, без да бъде отегчителен и да бъде слушан от начало и до край с еднакъв интерес и внимание“²⁵.

За авторитета на Иванчев в адвокатурата говорят постовете, които той заема. Сава Иванчев е избран за председател на Софийския адвокатски съвет през 1923 г. През 1926 г. Първото общо събрание на председателите на адвокатските съвети го избира за член на Висшия адвокатски съвет, при конституирането на който е избран за негов председател²⁶. Иванчев запазва поста до внезапната си смърт в началото на 1929 г. Първият конгрес на Съюза на българските адвокати през 1921 г. го избира за член на управителния си съвет. Участва и в ръководното тяло на дружеството „Дом на българските правници“, резултат от чиято дейност е построяването на сградата на днешния Съюз на юристите в България. Клиент на адвокат Иванчев е самият цар

²² Алманах на Съюза на българските адвокати 1929 г. С.: Радикал, б. г., 16–17.

²³ Добчев, П. Българската адвокатура. Нормативна уредба. 1878–2000. С.: Сиби, 2004, с. 87.

²⁴ ЦДА, ф. 2040 к., оп. 1, а. е. 376; Адвокатски преглед, IX, № 4, 16 окт. 1928 г.

²⁵ Адвокатски преглед, IX, № 5, 1 ноем. 1928 г.; XVII, № 16, 1 май 1937 г.

²⁶ Адвокатски преглед, VII, № 1, 1 септ. 1926 г.

Борис III. През 20-те години с негова помощ и съвети монархът успява да запази за короната имението „Врана“ край София и да неутрализира амбициите за наследство на своите брат и две сестри, пребиваващи по това време в Кобург при абдикиралния Фердинанд.

Сава Иванчев има своето място и в българския политически живот. Доказателство за патриотизма му е фактът, че като студент в Женева през 1885 г. инициира и участва в студентски доброволчески легион от стотина български младежи в чужбина, който се включва в Сръбско-българската война и се бие при защитата на Видин²⁷. Първоначално привърженик на Васил Радославов, през 1895 г. той се издига до секретар в неговата Либерална партия. Разочарован от скандалите, съпътствали нейното управление през 1899–1900 г., от корупционните афери, както и от лидероманията на Радославов, Иванчев напуска формацията и заедно с Димитър Тончев полага основите на Младолибералната партия, в която от 1904 г. видният адвокат заема подпредседателското място²⁸.

Съвременниците споделят, че Иванчев неколккратно отказва министерски постове. За някои това се дължи на негов страх от поемане на политическа отговорност. За други обаче тук проличава стремежът му да опази честното си име и обществения си престиж. Показателен за това, че властта не го блазни, е фактът, че членува в една от най-малочислените партии, каквато е Младолибералната. Иванчев е принципен противник на т.нар. шефски институт, при който партийните лидери имат пожизнен мандат, и работи за колективно управление на партийните дела.

Иванчев е част от българската делегация, подписала на 28 юли 1913 г. Букурещкия мирен договор, който фиксира поражението на България в Междусъюзническата война, довело до т.нар. Първа национална катастрофа²⁹. Видният адвокат няма никаква вина за нещастния завършек на Балканските войни, а дипломатическата му мисия потвърждава патриотизма му и отхвърля всякакви обвинения в малодушие. Депутат е в X, XIII, XVI и XVII ОНС. В първото и последните две е подпредседател на камарата. Напуска престижния пост през 1915 г. в знак на протест срещу включването на България в Първата световна война на страната на Централните сили³⁰. С това Иванчев напуска активната политика, но запазва своето добро име и престиж.

²⁷ Достъпно на [http://saedinenieto. bg/studentski-dobrovolcheski-legion/](http://saedinenieto.bg/studentski-dobrovolcheski-legion/).

²⁸ **Георгиев, Б.** Младолибералната партия в Княжество България. В. Търново: Ивис, 2010, с. 9, 22, 66–68, 76.

²⁹ **Радев, С.** Конференцията в Букурещ и Букурещкият мир от 1913 г. Първата катастрофа. С.: Тинапрес, 1992, 20–21.

³⁰ Алманах на Съюза на българските адвокати 1929 г. С.: Радикал, б. г., с. 20.

ГЕОРГИ ЗГУРЕВ (1929–1932, 1934–1936, 1938)

През 1929 г. председателството на Висшия адвокатски съвет е поето от Георги Згурев, малко по-възрастен земляк на Малинов. Роден е в Болград, Бесарабия, през 1857 г. Завършва именитата гимназия в родния си град и пристига в току-що освободената от руското оръжие България. Започва като учител в Разградското класно училище, но не се ограничава само с преподавателска дейност, а възкресява местното западно читалище. През януари 1880 г. получава стипендия на Министерството на народното просвещение и заминава да следва в Юридическия факултет на Новорусийския университет в Одеса. През юни 1883 г. завършва с титул „кандидат на правото“ и веднага се връща в България. На 10 юли 1883 г. вече е назначен за член на Русенския окръжен съд. От октомври е помощник-прокурор към същия, а от 25 февруари 1884 г. – помощник-прокурор при Русенския апелативен съд. През август същата година става член-съдия на Русенския апелативен съд, а през ноември – негов подпредседател. От октомври 1886 г. е помощник-прокурор при Върховния касационен съд, а по-късно – и съдия в същия³¹. Определян е от своите колеги като „добросърдечен, просветен и човечен съдия“³².

През 1894 г. влиза в новосформираната Народна партия, оглавена от министър-председателя Константин Стоилов. За кратко е столичен общински съветник, а през декември 1894 г. е назначен за главен секретар в Министерството на правосъдието. През август 1897 г. става министър на правосъдието до падането на народняците от власт през януари 1899 г. Първият значим принос на Згурев за българската съдебна система е именно в качеството му на висш чиновник и министър. Управлението на д-р Константин Стоилов е известно със своите мащабни съдебни реформи, които модернизират българското правосъдие и го поставят на европейско равнище. Заслугите на Згурев в това отношение са значителни. Като експерт той участва при изработването на Наказателния закон от 1896 г. За тази цел превежда модерния унгарски Наказателен закон, който служи за основа. Всъщност приетият от VIII ОНС Наказателен закон е първият български наказателен кодекс. Той отменя Отоманския наказателен закон, използван в свободна България почти две десетилетия. Законът от 1896 г. е значително по-хуманен от своя предшественик. Той предвижда смъртно наказание само в четири случая – измяна на отечеството, убийство на държавния глава, предумишлено убийство и разбойничество, и допуска замената му със строг тъмничен затвор. Забраняват се смъртните присъди за жени и за лица под 21 и над 60 години.

³¹ Алманах на Съюза на българските адвокати 1927 г. С.: Радикал, б. г., с. 126.

³² Адвокатски преглед, XXI, № 20, 15 юни 1941 г.

Вече като министър Згурев прокарва изменения в Закона за адвокатите, с които се въвежда задължително изискване за висше юридическо образование и стаж. Безспорно най-големият му принос обаче е Законът за устройството на съдилищата, който по думите на колегите му юристи „първи освети принципа на несменяемостта и тури здравите основи на съдебната власт в България“. Реформата въвежда несменяемост за председателя, подпредседателя и членовете на Върховния касационен съд, председателите, подпредседателите и членовете на апелативните съдилища, а също и председателите и членовете на окръжните съдилища, ако са положили изпит и имат петгодишен стаж. Съдиите не може да бъдат уволнявани или премествани без тяхно писмено съгласие до навършване на 65-годишна възраст, освен в случаите на влязла в сила осъдителна присъда или физическа или психическа негодност. Кандидатите за съдийска длъжност трябва да са минимум на 26 години, да са придобили висше юридическо образование, да са издържали изпит и да имат минимум двугодишен стаж като секретари. С последното се приема европейската практика назначенията да не се извършват непосредствено след завършването на университет, а след стажуване³³.

Съвсем справедливо Згурев е обявен за „бащата на съдийската несменяемост в България“. Той успява да прокара закона изключително трудно. Немалка част от съпартийците му желаят традицията на политическото кадрване в съдебната система да продължи. Въпреки това Згурев се налага, като дори заплашва с оставка, ако не бъде приет законопроектът му.

Георги Згурев е народен представител в V ВНС и X, XII, XIII и XV ОНС. В последното е подпредседател. През 1912 г. е председател на Парламентарната комисия по подготовянето на първия Закон за административното правосъдие, с който се учредява Върховният административен съд. От 1899 г. е в централното ръководство на Народната партия, а от 1912 г. – неин касиер³⁴.

Згурев е от основателите на „Юридическо списание“, излизало в периода 1888–1899 г. На неговите страници той критикува унизителния за България капитулационен режим и настоява за неговото отхвърляне³⁵. През 1893 г. става един от първите преподаватели в Юридическия факултет на Висшето училище, водейки углавно и гражданско съдопроизводство.

---

³³ **Николова, В.** Народната партия и буржоазната демокрация. Кабинетът на доктор Константин Стоилов (1894–1899). С.: Наука и изкуство, 1986, 209–211.

³⁴ **Николова, В.** Народната партия 1894–1920. Между консерватизма и либерализма. В. Търново: Витал, 2004, приложения.

³⁵ Под „капитулационен режим“ се разбират търговските договори на Османската империя, както и някои други нейни споразумения с Великите сили, даващи на техните поданици привилегии и специален статут. Тези трактати стават задължителни и за България съгласно Берлинския договор от юли 1878 г. и са елемент от васалния статут на българското княжество.

Георги Згурев се захваща с адвокатството сравнително късно – през 1899 г., след като правителството, в което участва, пада от власт. Солидната му юридическа подготовка му помага бързо да прогресира в новото амплуа. Само след няколко години той влиза в състава на Софийския адвокатски съвет. През второто десетилетие на ХХ в. той е сред фигурите, работещи за сдружаването на адвокатите. И неслучайно е избран за председател на Съюза на българските адвокати още на първия му конгрес през 1921 г. Този пост Згурев ще заема без прекъсване до 1928 г., когато поради напреднала възраст ще предаде щафетата на Александър Малинов, оставяйки почетен председател. Под шефството на Згурев Адвокатският съюз води неравна борба срещу диктаторски практики и недемократични закони на правителството на земеделците (1920–1923). Тук е мястото да споменем, че адвокатите са „специален обект“ за кабинета на Стамболийски. Със законодателни мерки той не допуска адвокатска защита в делата пред мировите съдилища (първа инстанция) и забранява на депутатите адвокатска дейност. С други мерки е ликвидирана съдийската несменяемост, разтурен е и Върховният административен съд.

Самият Закон за адвокатите от 1925 г., институционализира адвокатските съвети и учредил Висшия адвокатски съвет, до голяма степен е продукт на Съюза на българските адвокати под шефството на Згурев. Згурев председателства Висшия адвокатски съвет на три пъти. За пръв път това става през 1929 г., когато наследява поста от починалия Сава Иванчев³⁶, а за последен – през 1938 г., когато е на преклонната 80-годишна възраст. В именно това си качество той има доблестта да отправи на 1 юни 1931 г. официално писмо до министъра на финансите, в което заедно с председателя на Софийския адвокатски съвет Иван Руневски и шефа на Адвокатския съюз Александър Малинов (и двамата – също председатели на ВАС в различни години) заклеява опитите на правителството да отклони средства от фонда за постройка на съдебни сгради като „нарушение на закона и едно тежко увреждане на големите интереси на правосъдното дело в страната“³⁷.

Колегите на Згурев – политици, юристи, адвокати, споделят за него, че е бил „пряк, открит и сърдечен човек (...) образец адвокат и доблестен защитник на правото и закона“³⁸. Неслучайно до смъртта си през 1941 г. е почетен председател на Адвокатския съюз, а през 1928 г. по случай 50-годишния му юбилей цар Борис III го награждава с орден „За граждански заслуги“³⁹.

³⁶ Адвокатски преглед, IX, № 14, 16 март 1929 г.

³⁷ Адвокатски преглед, XI, № 19, 1 юни 1931 г.

³⁸ Адвокатски преглед, XXI, № 20, 13 юни 1941 г.

³⁹ Адвокатски преглед, IX, № 1, 1 септ. 1928 г. За Г. Згурев вж. в: Алманах на Съюза на българските адвокати 1929 г. С.: Радикал, б. г., 3–15.

ЙОСИФ ФАДЕНХЕХТ (1932–1934, 1936–1938, 1944–1946)

Сред председателите на Висшия адвокатски съвет може би най-космополитната фигура и със сигурност най-авторитетният юрист е академик професор Йосиф Фаденхехт. По произход евреин, както личи и от името му, той е роден на 24 ноември 1874 г. далече от българските предели – в Ерзурум, днес в Източна Турция. Баща му Максим Фаденхехт, лекар по професия, е от Краков, а майка му е виенчанка. Още невръстен обаче, бъдещият адвокат и учен пристига в българските земи и свързва своята съдба с България. Баща му започва да практикува в Източна Румелия, като след Съединението става градски лекар на Пазарджик. Малкият Йосиф първоначално учи в дома си, а по-късно – в Пловдив. Завършва гимназия в София, пребивавайки в дома на видния чешки професор Антон Шоурек. От ученическите му години датират неговите контакти с Пенчо Славейков, Кръстьо Кръстев и други интелектуалци, формирали в началото на XX в. прочутия литературен кръг „Мисъл“. Със Славейков го свързва лично и трайно приятелство. Още тогава Фаденхехт проявява интерес към обществените въпроси. През 1892 г. той заминава за Лайпциг, където първоначално започва да следва философия при световноизвестния проф. Вилхелм Вунд. Много скоро обаче се прехвърля право. Завършва висшето си образование през 1897 г. с докторска степен. Връща се в България и е назначен за учител в Първа мъжка гимназия. Там преподавателските му качества бързо се открояват и още същата година е командирован във Висшето училище. Интересите му са най-разностранни. Първоначално той чете гражданско право, търговско право, държавно право, римско право. През 1898 г. специализира в Болоня и Торино и се концентрира върху гражданското право. През 1899 г. вече е титулярен преподавател във Висшето училище – доцент, а по-късно и професор по гражданско право в университета.

Няма да е пресилено, ако кажем, че академик Фаденхехт е светило в българската юридическа наука. Повече от 40 години той преподава в Софийския университет. Определян е за „най-изтъкнатия български цивилист“ до средата на XX в.⁴⁰ Лекциите му са отлитографирани още в началото на столетието. По тях се готвят две поколения студенти по право. Неговите колеги в Алма матер споделят, че бил либерален изпитващ – на изпит „пускал“ и недобре подготвените младежи с мотива „Животът да ги къса!“. Декан е на Юридическия факултет през 1903–1904 г., член на БАН (тогава още Българско книжовно дружество) и председател на нейния Философско-обществен клон. С научна дейност се занимава практически до смъртта си през 1953 г. Фаденхехт е автор на над 120 научни публикации – статии, студии и мо-

⁴⁰ Известия на Правния институт, 1954, № 1, 208–209.

нографии. Трудовете му се отличават с изключителна задълбоченост и аналитичност и систематичност. През 1910 г. той издава „Коментар на Търговския закон“. През 1929 г. се появява и неговият *opus magnum* – „Българско гражданско право“. По-късно изследва и полския Законник по облигационно право. При научни спорове Фаденхехт се вслушва в аргументите на опонента, диалогичен е и не се стеснява да признае превъзходството на противната гледна точка, когато бива убеден в това.

Полиглот и есперантист, той е един от редките познавачи на отоманското, византийското и църковно-славянското право. Професорът е член на Юридическото дружество, редактор е на неговото списание, публикува материали по юридически и обществено-политически въпроси и в списанията „Гражданин“, „Демократически преглед“ и др. След Първата световна война списва в „Адвокатски преглед“ и „Юридическа мисъл“, а след спирането на последното през 1935 г. той започва да издава собствено списание „Правна мисъл“.

Като общественик от такъв ранг Фаденхехт неминуемо навлиза и в дебрите на политическия живот. През първото десетилетие на XX в. той става член на Радикал-демократическата партия. Към нея го привличат идеите на българските радикали за парламентарно управление. Партията е от малочислените политически сили, но е известна със значителната концентрация в нея на интелектуалци и учени. Тук са писателят Тодор Влайков и колегите на Фаденхехт Георги П. Генов и светилата на българското конституционно право – професорите Стефан Киров и Стефан Баламезов. Фаденхехт участва в изработването на програмата на радикалдемократите, като негов принос е платформата по правосъдните и социалните въпроси. Депутат е в V ВНС и XVI, XVII, XIX, XXI и XXII ОНС. През лятото на 1918 г. става министър на правосъдието в правителството на Александър Малинов. По време на земеделското управление (1920–1923) е репресиран и подобно на Малинов попада за няколко месеца в Шуменския затвор. Именно там започва да пише своя капитален труд „Българско гражданско право“. Радетел за обществено помирение и за обединение на множество малки български партии в по-крупни политически сили, през 1923 г. заедно със своята Радикалдемократическа партия той се присъединява към Демократическия сговор, но отвратен окончателно от нравите в българския политически живот, в края на 20-те години напуска активната политика.

Йосиф Фаденхехт започва своята адвокатска кариера през 1907 г. вече с извоювано име на авторитетен юрист и професор. Още същата година е привлечен за консултант по шумното дело за наследството на видния български меценат и крупен бизнесмен милионер Евлогий Георгиев. Няколко години по-късно, през 1915 г., той става адвокат на Александър Стамболийски. Лидерът на БЗНС е даден на съд, защото по време на аудиенция в двореца публично предупреждава цар Фердинанд, че ще „от-

говаря с главата си“⁴¹, ако докара България до нова национална катастрофа. Както се вижда, съдействието и помощта, които Фаденхехт оказва на Стамболийски, не спасяват авторитетния професор от последвалите репресии на земеделците спрямо него. През 1943 г., след смъртта на цар Борис III, Фаденхехт, макар и с ограничения от Закона за защита на нацията граждански права⁴¹, консултира известния български финансист Марко Рясков, който като настойник на малолетния цар Симеон II се занимава с проблема за неговите имоти – въпрос, актуален и днес. Рясков и Фаденхехт успяват да разграничат кои недвижими имущества на двореца са държавна собственост и кои – лична собственост на монарха.

За авторитета на професора в адвокатските среди говорят длъжностите, които той заема в организациите на адвокатите. Фаденхехт става член на Софийския адвокатски съвет през 1920 г. През следващата година Първият конгрес на Съюза на българските адвокати го избира за свой подпредседател. Този пост той заема до 1923 г. и повторно – през 1928–1931 г. През 1931 г. поема от Александър Малинов шефството на Адвокатския съюз и го оглавява без прекъсване до 1940 г.⁴² През 1926 г. е един от докладчиците на Третия събор на българските правници, организиран съвместно от Съюза на българските адвокати и Съюза на българските съдии. По негова инициатива съборът гласува резолюция за необходимостта от приемане на закон за юридическите лица⁴³.

Проф. Фаденхехт е избран за член на Висшия адвокатски съвет през 1930 г. Трикратно е негов председател (1932–1934, 1936–1938 и 1944–1946). Именно в качеството си на такъв през 1932 г. той започва борба срещу тогавашния правосъден министър Димитър Върбенов заради опитите му да кадрува в съдебната система⁴⁴. Оставката на министъра в края на същата година до голяма степен е резултат от ръководените от Фаденхехт Висш адвокатски съвет и Съюз на българските адвокати.

За Фаденхехт адвокатът е „...борец за правда. (...) Това значи борба за правда, за човешчина, за повече човешчина, борба за изграждане величавата сграда на родното правосъдие“⁴⁵. Безпримерно честен, авторитетният юрист често се възхищава от ня-

---

⁴¹ За антисемитския Закон за защита на нацията, ограниченията, наложени на българските евреи, и позицията на българските адвокати срещу тях вж. **Живков, Св., Вл. Станев.** Ролята на адвокатите за спасяването на българските евреи през Втората световна война. – Адвокатски преглед, 2013, № 12, 3–23.

⁴² Адвокатски преглед, XII, № 1, 1 септ. 1931 г.

⁴³ Реферати и резолюции на Третия събор на българските правници (6–7 май 1926 г.). С.: Общ съвет на българските правници, 1926, 69–91, 180–181.

⁴⁴ Адвокатски преглед, XII, № 13, 1 март 1932 г.; XIII, № 8, 16 дек. 1932 г.

⁴⁵ Адвокатски преглед, XX, № 1, 1 септ. 1939 г.

кое добре мотивирано съдебно решение по дело, което е загубил⁴⁶. За колегите му юристи той „заменя кухите и гръмки фрази с мъдрото, спокойно и логично слово на един вещ познавач на правните въпроси“. Тържественото честване на 30-годишнината от неговата адвокатска дейност през 1938 г. събира цвета на българската адвокатска професия и на юридическата наука⁴⁷.

На 18 май 1943 г. управителният съвет на Съюза на българските адвокати дава в негова чест вечеря в салона на престижния столичен Юнион клуб. Прочетеното тържествено приветствие завършва със следните знакови думи: „Съдбовни събития ни лишиха от Вашето незаменяемо ръководство. Ние обаче се чувстваме неразделно свързани с Вас. Чувствайки Ви в нашата среда, ние смятаме, че нищо не е изменено. Вие оставате за нас винаги нашият председател, нашият учител, нашият пръв колега“⁴⁸.

Нека подчертаем датата 18 май 1943 г. Време, по което действа антисемитският Закон за защита на нацията, обезправил еврейското малцинство. Административните власти вече са депортирали евреите от т.нар. нови земи – Беломорието, Вардарска Македония и Пиротско, и подготвят изселване на техните съплеменници от старите предели на царството. Речите, произнесени на тази дата в Юнион клуб, показват не само гражданската доблест на елита на адвокатите в България, но и важното място на Фаденхехт в нейните редици.

ВЕЛЮ КЮЧУКОВ (1938–1940)

За Велю Кючуков знаем най-малко. За момента не ни е известно нито къде и кога е роден, нито кога е починал. Откъслечните данни, с които разполагаме за него, показват, че е заемал лидерския пост с достойнство.

Името на Кючуков срещаме в списъка на управителния съвет на Съюза на българските адвокати още на неговото Учредително събрание през 1920 г. През 1922–1924 г. той е подпредседател на съюза. Кючуков фигурира и в първия редовно избран състав на Висшия адвокатски съвет през 1926 г. През 1938–1940 г. е негов председател, а през 1940–1942 г. – подпредседател. Всичко това показва, че той се ползва със значителен авторитет сред колегите си.

⁴⁶ Адвокатски преглед, XVIII, № 18, 1 юни 1938 г.

⁴⁷ Йосиф Фаденхехт. По случай 40-годишна професорска и 30-годишна адвокатска дейност. С., 1938. Вж. там и биографичните сведения за Фаденхехт, както и отзивите за него.

⁴⁸ Адвокатски преглед, XXIII, № 18, 1 юни 1943 г.

Кючуков е от редовните списователи в „Адвокатски преглед“⁴⁹. Там той се изказва както по тясно професионални въпроси, така и по проблеми от значима обществена важност. Той има смелостта да критикува правителството на Ал. Цанков (1923–1926) за неспазване на законите при борбата му с комунистите – за накръняване на фундаментални граждански права, за намесата на т.нар. неотговорни фактори и пр.⁵⁰

По политическа ориентация Кючуков е съмишленик на проф. Фаденхехт в Радикалната партия. Очевидно е стойностен публицист, защото през 30-те години е редактор на партийния орган – вестник „Радикал“. Скоро след Деветосептемврийския преврат (1944 г.) го виждаме сред противниците на налагащата се комунистическа диктатура. През есента на 1945 г. той влиза в ръководството на опозиционната Радикална партия (обединена)⁵¹. За по-нататъшните му отношения с властимащите към момента може само да се догаждаме.

Важно е да споменем обаче, че Кючуков е адвокат на над десет подсъдими пред Народния съд. Сред тях срещаме имената на видни български общественици като Александър Сталийски (адвокат и бивш министър на правосъдието), Иван Горанов (също адвокат и бивш министър), Тодор Кожухаров (герой от войните, политик, публицист), Марин Тютюнджиев (адвокат, бивш председател на Шуменския адвокатски съвет, бивш член на ВАС, депутат, подписал се в известния протест на Димитър Пешев от 1943 г. против готвената депортация на българските евреи), Христо Г. Попов (министър в кабинета на Константин Муравиев от 1944 г., отменил противоконституционните наредби, възстановил правата и свободите на гражданите и обявил война на нацистка Германия)⁵².

Да бъдеш защитник на обречени по политически причини в условията на утвърждаващ се тоталитаризъм, е голямо предизвикателство. Много адвокати отказват защита на подсъдимите, а други изпълняват своите функции чисто формално. Велю Кючуков изпълнява съвестно своя дълг въпреки рисковете за самия него. За част от своите подзащитни той представя значителен брой смекчаващи вината обстоятелства и пледира за леки наказания. За други, като например Хр. Г. Попов, той има доблест-

---

⁴⁹ Балканджиева, Бл. Адвокатски преглед. Библиография. 1921–1948, 1999–2008. С., 2009, с. 10.

⁵⁰ Адвокатски преглед, V, № 20, 16 юни 1925 г. При борбата си с комунистите и техните опити да большевизират България правителството на Ал. Цанков често използва незаконни репресии.

⁵¹ Исусов, М. Политическите партии в България (1944–1948). С.: Наука и изкуство, 1978, с. 184; Куманов, М., Т. Николова. Политическите партии, организации и движения в България и техните лидери (1879–1999). С.: Ариадна, 1999, с. 115.

⁵² ЦДА, ф. 1449, оп. 1, а. е. 20, 22, 91, 94.

та да настоява за оправдателна присъда, смело заявявайки, че не смята министрите от кабинета на Муравиев за виновни за каквото и да е⁵³.

СИМЕОН ПЕТКОВ (1940–1942)

Симеон Петков е роден в Силистра през 1886 г. През 1903 г. завършва гимназия в София. Записва право в Загребския университет през 1903 г., прехвърля се последователно във Висшето училище в София, в университетите в Женева и Гренобъл. Завършва през 1907 г. отново в Загреб. Специализира в Мюнхен, Берлин и Гент. Доктор по право от 1908 г.

Кариерата му на юрист започва като мирови съдия. Такъв пост той заема в Кюстендил и София през 1908–1910 г. След Първата световна война е юрисконсулт на банка „Отечество“ и синдик на фирмата на братя Бъклови. Член е на Международната лига за правата на човека.

Петков е полиглот и есперантист още от ученическите си години. През 1907 г. той е учредител, а впоследствие става и виден член на Българското есперантистко общество. Членува още във Великата масонска ложа на България, в дружество „Славянска беседа“, във Всебългарския съюз „Отец Паисий“, във въздържателното движение. Меценат и дарител на храмове. За заслугите си през 1938 г. е награден с орден „Св. Александър“⁵⁴.

Подобно на своите колеги, и Симеон Петков навлиза в политиката. През 1912 г. той става съмишленик на Йосиф Фаденхехт в Радикалдемократическата партия. През 1923 г. заедно с политическите си приятели се присъединява към Демократическия сговор, но през 1924 г. се ориентира към групата на Стоян Костурков, възстановил самостоятелността на Радикалната партия. През 30-те години Симеон Петков е председател на софийската организация на радикалите.

След 9 септември 1944 г. Симеон Петков не изоставя своите принципи. Предложено му е да стане кмет на София, но отказва с мотива, че не е избран от населението. През лятото на 1945 г. заедно с Велю Кючуков той участва във възстановяването на Радикалната партия (обединена) и влиза в нейното ръководство⁵⁵. През 1947 г. пише писмо до правосъдния министър, в което настоява за отмяна на смъртната присъда на Никола Петков. През следващата година се включва в подписката срещу политическото преследване на лидера на социалдемократите Кръстьо Пастухов⁵⁶. За

⁵³ ЦДА, ф. 1449, оп. 1, а. е. 22, л. 87–88.

⁵⁴ ЦДА, ф. 2040 к. Биографична справка.

⁵⁵ **Стефанов, Хр.** Българската радикална партия (1906–1949). С.: Наука и изкуство, 1984, с. 335.

участието си в редиците на демократичната опозиция Симеон Петков плаща висока цена. През 1949 г. е изпратен в концентрационния лагер „Богданов дол“ край Перник⁵⁷. Макар и освободен след месец, властта продължава да го следи с подозрение, от което пострадва професионалната му кариера.

Адвокатската практика на Симеон Петков започва през 1911 г. Свидетелство за нарасналия му авторитет на професионалист е фактът, че в периода между двете световни войни той дълги години е в ръководството на Съюза на българските адвокати, в Софийския адвокатски съвет и във Висшия адвокатски съвет. В ръководството на столичната колегия влиза през 1920 г. като секретар. През 1925–1929 г. той е неин председател. Влиза в управителния съвет на Съюза на българските адвокати през 1923 г., а от 1931 г. до Втората световна война е негов подпредседател⁵⁸. В периода 1938–1944 г. е член на Висшия адвокатски съвет, като между 1940 и 1942 г. е негов председател. Участва активно в редактирането на списание „Адвокатски преглед“.

Под негово ръководство Висшият адвокатски съвет развива трескава дейност. Многократно се увеличава броят на заседанията на съвета. През 1941 г. Висшият адвокатски съвет учредява Силистренската и Добричката колегия в освободената вече Южна Добруджа, а през 1942 г. – и Драмската, и Скопската колегия в „новите земи“. Висшият адвокатски съвет и лично Симеон Петков полагат големи усилия за бързото и ефективно налагане на българската правосъдна система в новите територии⁵⁹. В условията на затвърждаваща се авторитарна диктатура и военно време Петков не се притеснява да влезе неколkokратно в спорове с правосъдния министър Васил Митаков по редица въпроси, свързани със съдопроизводството⁶⁰.

Симеон Петков е запознат в детайли с устройството на адвокатурата както в България, така и в Европа, включително и в исторически контекст. Като член на Висшия адвокатски съвет, Софийския адвокатски съвет и Съюза на българските адвокати той нееднократно реферира по тези теми на различни събрания. В изложенията си Петков не спестява недъзите на българската съдебна система. Един от авторите е на проектозакон за адвокатите и в този смисъл учредяването на Висшия адвокатски съвет е и негово дело⁶¹. Немалко усилия той влага в обучението на по-млади

⁵⁶ ЦДА, ф. 2040 к., оп. 1, а. е. 176.

⁵⁷ ЦДА, ф. 2040 к., оп. 1, а. е. 85, л. 1.

⁵⁸ ЦДА, ф. 2040 к., оп. 1, а. е. 389, л. 1–2.

⁵⁹ ЦДА, ф. 2040 к., оп. 1, а. е. 391; 396, л. 1–11.

⁶⁰ **Митаков, В.** Дневник на правосъдния министър в правителствата на Георги Къосеиванов и Богдан Филев. С.: Труд, 2002, с. 539.

⁶¹ Адвокатски преглед, V, № 8–9, 28 дек. 1924 г.

те си колеги. Като председател на Софийския адвокатски съвет организира курсове за стажант-адвокати и често участва в тях като лектор⁶².

Възприел адвокатската професия като призвание и дълг, след 1954 г., макар и изключен от Софийската адвокатска колегия и принудително пенсиониран, Симеон Петков дава безплатни юридически съвети на прависти до смъртта си през 1974 г.

ИВАН РУНЕВСКИ (1942–1944)

Иван Станчев Руневски е роден в Дряново през 1885 г. Негов брат е писателят Стефан Руневски. От 1912 г. е адвокат в София. През ноември 1913 г. е назначен за първи български мирови съдия в Даръдере, днешен Златоград. Районът става част от българската държава след приключилите през лятото на същата година Балкански войни.

Иван Руневски участва в Първата световна война. На фронта се сприятелява с бъдещия прочут професор по история Петър Мутафчиев. По-късно Иван и съпругата му Вера Руневски са кумове на сватбата на своя приятел⁶³.

Не е известно кога младият адвокат става привърженик на Българската работническа социалдемократическа партия (обединена), но през 1924 г. става член на нейния Централен комитет редом с видни личности като Янко Сакъзов, Кръстьо Пастухов, д-р Петър Джидров, Асен Цанков, Григор Чешмеджиев, Димо Казасов и Коста Лулчев⁶⁴. В тези бурни времена той е депутат и Стенографските дневници на XX ОНС са запечатали негови неудобни въпроси от парламентарната трибуна към министъра на вътрешните работи ген. Иван Русев. Руневски иска от министъра обяснения за политическите преследвания и безследното изчезване на опозиционери, ликвидирани от т.нар. неотговорни фактори, близки до властта⁶⁵. Такова поведение изисква определена смелост, тъй като някои депутати, отправили подобни запитвания, са убити на софийските улици.

Паралелно с политическата си дейност Иван Руневски продължава адвокатската си кариера. През 1921 г. той става допълнителен член на Софийския адвокатски съвет, а от следващата година е негов редовен член. През 1929 г. е избран на председател на Софийския адвокатски съвет и остава на този пост до 1932 г. Само три годи-

⁶² Адвокатски преглед, VI, № 14, 16 март 1926 г.; VII, № 4, 16 окт. 1926 г.

⁶³ Достъпно на http://ikonomika12.com/document/jivot_i_tvorchestvo_na_petyr_mutafchiev/55391/p9.

⁶⁴ **Янчев, В.** Апология на българската социалдемократия (1891–1944). – В: Изследвания по история на социализма в България. Том I (1891–1944). С., 2008, с. 213.

⁶⁵ Стенографски дневници на XXI ОНС, 1 р. с., 110 зас., 24 юни 1924 г.

ни по-късно той отново е избран на същия пост, на който остава цели четири години – до 1939 г.

От 1924 г. насетне Иван Руневски е постоянен член на управителния съвет на Съюза на българските адвокати, като през 1936 г. е и негов председател⁶⁶.

През същата 1936 г. с Наредба-закон се учредява Спестовна каса за взаимосигуряване на адвокатите в случай на недъгавост и старост и на семействата им в случай на смърт. Задължително е участието на всички адвокати, ненавършили 50-годишна възраст. Това е една много важна за адвокатското съсловие институция и неслучайно тя е поставена под контрола на Висшия адвокатски съвет, който изработва правилник за нейното функциониране.

От самото начало Иван Руневски става подпредседател на Спестовната каса и това не е случайно – той е член на управителния съвет на Съюза на популярните банки, което означава, че има познания в банковото и спестовното дело⁶⁷. До голяма степен благодарение на него Спестовната каса скоро отчита огромен успех – само за три години са събрани близо 30 млн. лв.⁶⁸ В резултат на постиженията си Руневски заслужено е посочен за председател на управителния съвет на касата, на който пост остава дълги години.

Интересите на Иван Руневски са многопосочни – той е и преводач от чужди езици на литература със социалдемократическа насоченост, а от 1928 до 1944 г. почти непрекъснато е в редакционния комитет на „Адвокатски преглед“⁶⁹.

Както много представители на интелигенцията, Иван Руневски не одобрява въвеждането на антисемитското законодателство. През 1940 г. той подписва, редом с Янко Сакъзов, Димо Казасов, Стоян Костурков, Людмил Стоянов, Петко Стоянов и др., отворено писмо до българския парламент срещу Закона за защита на нацията. Три години по-рано, на 18 май 1937 г., председателстваният от Руневски Софийски адвокатски съвет връчва на премиера Георги Къосеиванов резолюция, която остро критикува авторитарния режим, наложен след преврата от 19 май 1934 г. За столичната колегия „установеният от основния ни закон правов ред е грубо нарушен“. Тя настоява, че „важни и неотложни нужди на държавата и народа налагат незабавното възстановяване на Търновската конституция – основната правна рамка на нашето държавно устройство, и отменяването на всички противоконституционни наредби-закони“⁷⁰.

⁶⁶ Адвокатски преглед, XVII, № 2, 1 окт. 1936 г.

⁶⁷ Адвокатски преглед, XVIII, № 1, 16 септ. 1937 г.

⁶⁸ Адвокатски преглед, XIX, № 14, 1 апр. 1939 г.

⁶⁹ Балканджиева, Бл. Цит. съч., 10–11.

⁷⁰ ЦДА, ф. 2040 к, оп. 1, а. е. 364, л. 1–10. Резолюцията е приета на извънредно общо събрание на столичната адвокатска колегия, проведено на 11 май 1937 г.

Правистите са начело на борбата срещу извънредното законодателство. Може би не е случайно, че на 2 март 1940 г. в специалния салон на хотел „България“ се състои традиционната годишна вечеря на Софийския адвокатски съвет. Тя е в присъствието на почти всички бивши и настоящи членове на организацията. Особена тържественост придава на събитието честването именно на Иван Руневски по случай 7-годишната му дейност като председател на Софийския адвокатски съвет и 20-годишната му дейност като негов член. „Ваша вяра, Ваше свято убеждение бе необходимостта да се създадат и укрепнат честта и достойнството на адвоката и адвокатската колегия“, е отбелязано в художествено изработения поздравителен адрес. В тържествени слова са изтъкнати заслугите на Иван Руневски за прокарването на Закона за адвокатите през 1925 г. Ораторите изтъкват, че като човек, адвокат и ръководител Руневски е съдържан и внимателен при решаване на деликатни въпроси.

Руневски оставя ярка диря като председател на Софийския адвокатски съвет, на Съюза на българските адвокати, на управителния съвет на Спестовната каса. Напълно логичен е изборът му като председател на Висшия адвокатски съвет през 1942 г., начело на който остава до септември 1944 г. В тези преломни за България времена той се сблъсква с много и сложни проблеми на адвокатурата. Достатъчно е да споменем парализата на голяма част от държавната система в резултат от тежките бомбардировки над българските градове през 1943–1944 г., както и държавния преврат на 9 септември 1944 г. Новите властници все пак имат известно доверие в Иван Руневски, тъй като той остава подпредседател на Висшия адвокатски съвет между 1944 и 1946 г. Много скоро обаче управляващите ще останат разочаровани: през 1946 г. Руневски е посочен лично от Кръстьо Пастухов – един от лидерите на опозицията, за негов защитник. Въпреки усилията на Руневски и колегите му Пастухов е осъден на 5 г. затвор по Закона за защита на народната власт, а в затвора е убит. През 1946 г. Иван Руневски е един от адвокатите и на земеделеца николапетковист – видния карикатурист и фейлетонист Трифон Кунев. При тогавашната ситуация правната аргументация и действията на защитата не са от особено значение и през 1947 г. Кунев е осъден на 8 години лишаване от свобода⁷¹. В новата политическа обстановка Иван Руневски очевидно не може да намери своето място. Той умира в София през 1957 г.

За двадесет години – между 1925 и 1944 г., начело на Висшия адвокатски съвет застават седем души. Различни индивидуалности с различна политическа принадлежност и на различна възраст. Това, което ги обединява, е, че всички те са видни обществени фигури и отдават силите си за повдигане на авторитета на българската адвокатура и на правосъдието, а в по-общ план – за налагането на върховенството на

⁷¹ България XX век. С.: Труд, 1999, с. 1161.

правото и за утвърждаването на гражданските права и свободи и демокрацията в България. Резултатите говорят най-добре за положените от тях усилия. Фактът, че след 9 септември 1944 г. новите власти унищожават Висшия адвокатски съвет, показва, че са имали ясна представа за ръководната му роля в адвокатурата и изобщо за тежестта му в българското общество.